

קול צופיד

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לְקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל



וישלח - תש"ס - מאת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל



השיעור לעילוי נשמת :

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל



פרשת השבוע : וישלח

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תש"ס.

הלכות חנוכה

ארץ ישראל של עם ישראל לדורותיו

בפרשתנו שוב יש הבטחה אלקית ליעקב אבינו ע"ה "וואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אחריו אתן את הארץ". שאל האור החיים הקדוש ע"ה, מדוע הוסיף הכתוב ואמר 'אתן את הארץ' ומדוע היה צריך להדגיש "הארץ אשר נתתי לאברהם ליצחק".

והסברו הוא, שהקב"ה הבטיח את ארץ ישראל לאברהם אבינו, ואח"כ הוסיף ליצחק בנו את הכל גור בארץ הזאת הוסיף לו את ארץ פלשתים עזה ועתה אמר הקב"ה ליעקב אבינו לך אתן את ארץ אשר נתתי לאברהם עם התוספת שנתתי ליצחק ראה או"ח הקדוש בראשית כ"ו, ג' מאמר הנתינה הכפולה הסביר הרב שא"י ניתנה לאבות בזכות האבות, וגם ניתנה לבנים בזכות הבנים, כך שאבותינו קבלו את הארץ וגם אנו קיבלנוה.

ידוע שהאור"ח הקדוש אסר לחלוק עליו ראה בהקדמת ספרו פרי תאר והוא כבר הסביר "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלו". "עוד נתכוון להבטיחו כי אין לי שמעאל חלק ונחלה בהבטחות אברהם זולת ליצחק בלבד" והוא אומר לך ודקדק לומר "ולזרעך" לשלול חלק מבניו עשו כי דוקא אותו שנקרא זרעו דכתיב "כי ביצחק יקרא לך זרע" ולא כל יצחק רק בזרעו המיוחד והוא יעקב. הקב"ה ידע שיבואו בני ישמעאל ויבקשו את נחלת אברהם ולכן אמר שהבטחה אברהם היא ליצחק זרעו, וידע שיבואו בני עשו ויבקשו את נחלת יצחק ולכן אמר שההבטחה לאברהם וליצחק שייכת ליעקב בלבד ולזרעו אחריו.

והן אמת, שעשו נהג בחכמה גדולה יותר מאשר בני ישמעאל, עשו מבין שהארץ של יעקב והוא לא נלחם ולא מתחכם איתו אלא "וישב ביום ההוא עשיו לדרכו שעירה" בראשית ל"ג, ט"ז "וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו" בראשית ל"ו, ו' ופירש רש"י אמר אלך לי מכאן "אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת" וכו'. אבל ישמעאל תמיד צועק, מבקשים ארץ לא להם. צריך לידע להודיע ולהיודע! האור"ח הקדוש פסק שאין לי שמעאל לא לעשיו שום בעלות על הארץ, רק ליעקב ולזרעו עד עולם!

על כן איש לא יכול לחלוק על דברי קדשו איש לא מוסמך ולא רשאי לתת לגויים מנחלת אבותינו, ולהתרפס בפניהם להתחנן ולבקש מהם שיסכימו לקחת חלקים מהארץ.

אגב, הגאון המובהק הרב הראשי הראשון לציון הרב יצחק נסים זיע"א אמר פעם כאשר רצו לעשות משאל עם בענין אר"י אמר שהארץ לא נתנה רק לעם היושב היום עליה אלא לכל עם ישראל שבעולם וגם אותם צריכים לשאול ואפ"ה אין לאף אחד זכות לשלול זכותו בארץ. וכמובן צריכים לשאול יהודים שמכירים ביהדותם ולא רפורמים וקונסרטיביים המכניסים גוי בדלת אחת וכעבור כמה דקות יוצא יהודי בדלת האחורית ואשר מחקו מסידור תפילתם "ותחזנה עינינו בשובך לציון" וכו' ובדרך אגב אין אני חושש לדבר נגדם אפי' שכיום חוששים מהם ומי שמדבר ואומר עליהם דברים מגרשים אותו מהצבא.

האם "על הנסים" הוא גם בקשה?

בתוספות מסכת מגילה דף ד עמוד א: ויש שאין אומרים "כשם" שעשית ניסים לאבותינו תעשה לנו לפי שאמרו חכמים ברכות לד. "לעולם לא ישאל אדם צרכיו לא בג' ברכות ראשונות ולא בג' ברכות אחרונות" ושטות הוא שהרי האי טעמא לא הוי אלא למתפלל בלשון יחיד אבל בשביל הציבור שרי. אבל נראה שאין לאומרו מטעם אחר משום דאמרו חכמים פסחים ק"ז: ד"כל דבר דהוי בלהבא - תקנו בלהבא". ובדבר ד"הודאה" הוי לשעבר ומשום הכי תקנו בה "על הנסים" דהוי לשעבר.

ולכן לתוס' לא מבקשים על העתיד ב"על הנסים". ויש חולקים על כך ובטור תרפ"ב הביא דעות החולקים "ובסדר רב עמרם ישנו. וא"א הרא"ש ז"ל לא היה אומר אותו אלא היה מסיים "ועשית להם ניסים וגבורות בימים ההם בעת הזאת". ועיין להרד"א שהביא דברי מהר"מ מרוטנבורג שאין לאומרו ואח"כ כתב "שי"א מאחד והוא צורך רבים יכולין לאומרו כמו שאנו אומרים "וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך". שהוא תפילה. וגם רב עמרם ורבינו סעדיה והרמב"ם ז"ל כתבוהו ונהגו לאומרו" עכ"ל.

והסיבה שבסדר רב עמרם נמצא "בקשה" בג' ברכות אחרונות לא קשה שזה כמו "יעלה ויבוא" ו"ובספר חיים" שהם בקשות ונמצאות בשלש הברכות האחרונות, כך גם בקשה של "כשם" שעשית ניסים לאבותינו תעשה לנו". ובבית יוסף סימן תרפ"ב הביא דעות שונות בזה וסיכם "הילכך דעבד כמר ועבד דעבד כמר עבד". אך בשולחן ערוך סימן תרפ"ב סעיף ג' פסק כדעה אחת ואמר: "אין אומרים: "כשם שעשית" וכו', אלא מסיים: "ועשית עמהם ניסים וגבורות בימים ההם בעת הזאת". ויש אומרים שאומרים אותו". וידוע סתם ויש פוסקים כסתם עיין כה"ח שם ס"ק ט"ז טו"ב וכך נוהגים הספרדים והאשכנזים. בסוף "על הנסים" הספרדים אומרים: "וטיהרו את מקדשך וכו' וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו בהלל והודאה, ועשית עמהם ניסים ונפלאות, ונודה לשמך הגדול סלה". אשכנזים אומרים "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו, להודות ולהלל לשמך הגדול". סיבת ההבדל היא בכך שאנו הפוסקים כדעת השו"ע לא יכולים לומר "כשם" שעשית עמהם ניסים כן תעשה עימנו". ומכיון שאיננו מבקשים בקשות לעתיד בעל הנסים בצורה מפורשת אנו אומרים בלשון עתיד "ונודה לשמך הגדול סלה". כרמז לקב"ה. עשה לנו ניסים נוספים וממלא "ונודה" לך עליהם. ואפשר שרש"י שם כ"ד כתב שעיקר להודאה ותוס' אמרו הודאה היא ולא תפלה. יצא לכאורה שלרש"י אפשר לומר כשם. ולתוס' שאין תפילה א"א כשם.

פירוש "על הנסים"

"על הנסים" זו הודאה לה' ואנו צריכים להבין מה אנו אומרים. האבודרהם מסביר ברכה זו באורך בגלל חשיבותה. ונביא כאן מעט מדבריו. ופירש"י וקבעו וכו' בהלל ובהודאה הכוונה על הנסים שאומרים בהודאה עיין שבת כ"א ע"ב.



קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל



וישלה - תש"ס - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל



בשולחן ערוך סימן תרפ"ב סעיף א' פסק שאינו חוזר: "כל שמונת ימי חנוכה אומר על הניסים בברכת המזון - בברכת הארץ, ובתפלה - בברכת מודים; ואם לא אמר - אין מחזירין אותו וע"ל סי' רצ"ד סעיף ד' וה' ; ומיהו אם נזכר באותה ברכה כל זמן שלא הזכיר את השם, אפילו נזכר בין "אתה" ל"השם" - חוזר. והעיר רמ"א: "הגה: י"א כששכח על הניסים בברכות המזון כשמגיע ל"הרחמן" יאמר: "הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו כו"ו כל בו, וכבר נתבאר סימן קפ"ז סעיף ד' וכתבו הפוסקים ה"ה שאם שכח בתפילה יאמר אותו באלוקי נצור. בבן איש חי כתב בפרשת תצוה "ואם שכח ולא אמר אין מחזירין אותו, אלא דבתפלה אומר אחר "אלהי נצור" יאמר "נודה לך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו על הנסים וכו', ובברכת המזון יאמר אחר סיום הברכות: "הרחמן הוא יעשה לנו נסים כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה ובימי וכו' ונוסח זה של הבא"ח בתוספת ב"אלקי נצור" שונה מנוסח הרמ"א, אך אין בכך הבדל וכל אחד יעשה כמנהגו כי כל הנוסחים טובים בעיני זה.

האם רשאי לחזור אע"פ שאינו חייב?

כתוב בשו"ע סימן רצ"ד סעיף ה' "במקום שאמרו שאינו חוזר, אם רצה להחמיר על עצמו אם סיים תפלתו - רשאי. אבל אם עדיין לא סיים תפלתו - אינו רשאי לחזור". וסברת השו"ע כי כשיסיים תפלתו יכול הוא להוסיף תפילת נדבה אע"פ שאינו חייב. ומכאן שבשבת אינו יכול לחזור כי אין תפילת נדבה בשבת ועוד שאם שכח לומר "על הנסים" במוסף אינו יכול לחזור נדבה כי אין נדבה במוסף. ועוד צריך לזכור כי בימינו לא ראוי להתפלל נדבה כי יש בזה תנאי שצריך לכיוון היטב בתפילה ולא כל אחד יכול לעמוד בזה וכך כתב השו"ע: סימן קפ"ז סעיף ד': "הרוצה להתפלל תפלת נדבה, צריך שיהא מכיר את עצמו ורזי וזהיר ואמיד בדעתו שיוכל לכיוון בתפלתו; מראש ועד סוף; אבל אם אינו יכול לכיוון יפה, קרינן ביה: למה לי רוב זבחיכם ישעיה א', י"א ; והלואי שיוכל לכיוון בג' תפלות הקבועות ליום". ולכן כתב ה"שליח חגיגה" שלא מתפללים בימינו תפילת נדבה אלא רק כשיש ספק בהלכה וכד'. ולפי זה מה שכתב מרת הראשון לציון להתפלל אע"פ שאינו חייב זה רק שמי שיוכל לכיוון וזה לא בימינו.

למה לא חוזר ב"על הנסים"?

ברמב"ם הלכות ברכות ב' הלכה י"ג. כתוב שמי ששכח "על הנסים" אינו חוזר. והקשה הלחם משנה שם למה לא חוזר, הרי מי שלא אמר הלל בוקר - צריך לאמרו במשך כל היום. ולמה ב"על הנסים" מקילים עליו שאינו חוזר? ובאמת בירושלמי כתב שמי שלא אמר "על הנסים" - חוזר. והרמב"ם שכתב שצריך לומר "על הנסים" אמר כן על פי דעת הירושלמי ש"על הנסים" חובה ומעב. אמנם כיון שבגמרא שלנו בבבלי משמע מאחר וזה לא מדאורייתא ע"כ אינו חוזר, - אין פוסקים כירושלמי נגד הבבלי ולכן צריך לאמר אך אם לא אמר אינו חוזר. ומכיון שבימינו אינו חוזר מחמת מחלוקת בהלכה. ישים לב שלא לשכוח ברכה חשובה זו ויעשה איזה סימן לעצמו לזכור, וכל אחד מכיר בעצמו מה יועיל לו ויעשהו.

ועיין תוספות שבת כ"ד ד"ה מהו שעיקר התקנה של אמירת על הנסים היה בחזרה של ש"צ. ועיין בלחם משנה ברכות פ"ב הלכה ו' מה שהביא מהירושלמי. ועיין הגמ"י שם אות ח'. ועיין בלחם משנה שם הלכה י"ג מה שהקשה ומשמע מדבריו וכן הוא הפשט שבתפילה יותר חמור מאשר בברכה"מ ולאפוקי הראב"י והב"ח שלדידהו בברכת המזון חוזר, - ולא כדברי הירושלמי והגמ"י שלדעתם ברכת

בהודאה זו נאמר: "מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וכו'" וזה באמת אחד הפוך מהשני, כי תחילת המאבק היתה של חמשת בני מתתיהו כנגד צבא יון המאומן. אמנם רש"י כתב שהיו שנים עשר אנשי מתתיהו שלחמו ביוון, אין בכך סתירה כי התחילו בחמשה ואחר כך התרבו הלוחמים והיו שנים עשר ואחר כך יותר. ומה שאמר "ורשעים ביד צדיקים" הכונה לאומות העולם הלוחמים בישראל שנקראים רשעים מול עם ישראל שכולם צדיקים שנאמר "ועמד כולם צדיקים". רק קשה לו על מה שאמר "וזדים ביד עוסקי תורתך". הרי הפך הזדים המזידים וחוטאים במזיד צריך לומר ענוים וכד' ולמה כתב עוסקי תורתך? ומתוך ע"ש "טפלו עלי שקר וזדים". ואילו הבי"י שם מתוך הוא על פי הפסוק "זדים הליצוני עד מאוד מתורתך לא נטית". שהפך הזדים הוא עוסקי התורה כי עיקר ההבדל בניהם הוא שהמזיד רוצה לילך בשרירות ליבו בלי לתת דין וחשבון, בלי להתחשב בצער חבירו, או צרכי העם, או רצון הבורא. והתורה מלמדת כן להתחשב בהם ולהתנהג על פיהם ולכן הפך הזדים הם "עוסקי תורתך". ועל קושיה זו תרץ הפר"ח כי העוסק בתורה קונה מידת הענוה כמו שמובא בפרקי אבות שתורה "מלבשתו ענוה". ואע"פ שיש לומדי תורה כעסנים וכד'. מאור שבתורה מחזירם למוטב ואם הם עוסקים בתורה באמת, יחזרו להיות ענוים ועיין שליח חגיגה עמוד שכ"ד דפו"י.

למען שמו באהבה

"לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך" - אנו רוצים לומר במילים אלו כי הנס היה למענו של ה'. "לך עשית" כי הצלת עם ישראל היא קידוש ה' בעולם. וכמו שאומר משה רבינו דברים פרק ט' "פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת ה' להביא אל הארץ אשר דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמתם במדבר". ובמקום אחר אמר משה: "וימה תעשה לשמך הגדול?". וכך אומר ה' ביד יחזקאל הנביא יחזקאל פרק ל"ו: "ואפיץ אתם בגוים ויזרו בארצות כדרכם וכעלילותם שפטתם: ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה' אלה ומארכו יצאו: ואחמל על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה: לכן אמר לבית ישראל כה אמר ה' אלוקים לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם: וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי אני ה' נאם ה' אלוקים בהקדשי בכם לעיניהם: ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם: וזרקתי עליכם מים טהורים וכו'". הרי כי גאולת עם ישראל היא למען שם ה' ולכן אנו אומרים בתפילה "וימביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה". אע"פ שאינם זכאים. וכן כאן ב"על הנסים" אנו אומרים "לך עשית שם גדול וקדוש" ברחמים ובאהבה אפילו אם אין להם זכות.

שכח לאמר על הנסים

אם שכח לאמר על הנסים כותב הטור בסימן תרפב "ור"ת היה חוזר אם נזכר שלא אמרו קודם שעקר רגליו. ואינו נראה לר"י. וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל. והבי"י הביא משם ראב"י שעכשו עשאו חובה וחייב לחזור. ועיין לב"ח שמחלק בין תפלה שלא חוזר לברכה"מ שחוזר.

הרדב"ז פסק שאם לא התחיל "שים שלום" יאמר במקום על הנסים שו"ת רדב"ז חלק א סימן תקסא "אם אומר על הנסים או יעלה ויבוא בין ברכה לברכה אין כאן ברכה לבטלה והפסקה נמי לא הוי שהרי מעין הברכה הוא לפיכך אומרה בין הברכות וכן ראוי לנהוג". ואילו הברכ"י סי' קפ"ח מסופק בזה וע"כ אין לאומרו שם.



קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל



וישאל - תש"ס - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל



אנשים שיהיו עמו בקריאת ההלל.
והמשנב"ר כתב משם האחרונים שגם בימים שגומרים את ההלל
כמו בחנוכה יחיד צריך לקרוא לשניים כמו כשאומר את ההלל, אם
נאלץ להתפלל ביחיד שם ס"ק י"ז.

שאלתי כמה מחכמי אשכנז ואמרו לי שזה חידוש, לא שמעו על מנהג
זה שיחיד לא יאמר הלל בחנוכה בלי שניים עמו. אע"פ שאין זה
כוונת הרמ"א וראיתי שבמנהגי א"י לרב טיקוצ'ינסקי ז"ל כתוב
שרצוי מלכתחילה להתפלל בציבור, ובדיעבד אם הוא יחיד יאמר את
ההלל עם ברכה וכן פסק המש"ב.

ובענין זה בודאי שאין ספק שרצוי מאוד להתפלל בציבור, ולומר הלל
בציבור ברוב עם הדרת מלך, אך יחיד שנאלץ להתפלל ביחידות,
אומר את ההלל בברכה תחילה וסוף בימים שגומרים בהם את ההלל.

הלל של חנוכה והלל של ראש חודש

יש הבדל בין ההלל של חנוכה והלל של ראש חודש, שבהלל של
חנוכה אנו מברכים תחילה וסוף, ובהלל של ראש חודש אין אנו
מברכים לא ביחיד ולא בציבור לא תחילה ולא סוף וזהו מנהג ארץ
ישראל כמבואר בשו"ע תכ"ב, ב', וראה שם בענין המנהגים
האחרים. ועוד, בהלל של ראש חודש כתב השו"ע תכ"ב סעי' ד'
"אפילו באמצע שואל בשלום אדם שהוא צריך לנהוג בו כבוד ומשיב
שלום לכל אדם".

והרמ"א כתב אבל בהלל כשגומרים אותו - כמו בחנוכה - דיני
ההפסקות הן כמו דיני ההפסקות בק"ש היינו אפי' לסברתו
שמברכין על הלל של ר"ח אפי' דינו שונה. ולכן, מי שמתפלל
בכותל, לדוגמא, ושומע ממנין סמוך דברים שבקדושה, רשאי
להפסיק לחמשה אמינים שבקדוש, ואיש"ר יאמר כ"ח תיבות וברכו,
ובמודים יאמר "מודים אנחנו לך" בלבד, ובקדושה - שני פסוקים
בקול רם, ופסוק שלישי בלחש, אבל על ברכות אינו עונה אמן. ואילו
בר"ח או בחוה"מ פסח יענה על כל מה שעונה מב"ש עד ישתבח
וביום שגומרים את ההלל יענה מה שעונים בברכות ק"ש ובק"ש,
ועיין שו"ע ס' תרמ"ד סעי' א' ולחוננים עליו.

הלל לנשים

הרמב"ם כתב בהלכות חנוכה פרק ג' הלכה ה' "בכל יום ויום
משמנות הימים אלו - גומרים את ההלל ומברך לפניו אקב"ו לגמור
את ההלל בין יחיד בין ציבור, אע"פ שקריאת ההלל מצוה מדברי
סופרים, מברך עליו אקב"ו כדרך שמברך על המגילה ועל הערוב,
שכל ודאי של דברים מברכין עליו". וכתב שם הרמב"ם הלכה י' שלא
רק הלל של חנוכה מדברי סופרים אלא "קריאת ההלל לעולם מדברי
סופרים" ועיין כסף משנה שם ומ"מ ולח"מ שם.

ולפי הראב"ד יש בהלל זה גם עשה מדברי קבלה "השיר יהיה לכם".
ובהלכה י"ד כתב הרמב"ם "ואם היה המקרא את ההלל קטן או עבד
או אשה עונה אחריהן מה שהן אומרים מלה במילה בכל ההלל".
יש פוסקים שרצו ללמוד מהרמב"ם הזה שאשה פטורה מהלל,
ואסור לה לומר הלל בברכה, כי ברכה לבטלה. ויש שרוצים לאמר
שאפי' האשכנזיות לא תברכה. אבל הרי חז"ל אמרו שאשה חייבת
בנר חנוכה, וחייבת בעל הניסים, ויכולה לפטור את בעלה בהדלקת
הנרות, והם לא אמרו שאשה פטורה מהלל בחנוכה!

ומי שיקשה מהרמב"ם, נאמר שהוא התכוון להלל בסוכות ולא הלל
בחנוכה, שבה פשיטא שקוראת ומברכת. וראה בשדי חמד אות ט'
באריכות בענין זה. ובר מין דין אנו פוסקים שכל מה ששייך לתפילה
ב"ש ישתבח, ברכות ק"ש מוסף יכולה אשה לברך וכן על ההלל כמו
שיכולה להתפלל כל ח"י ברכות. בא"ח הלכה כ"ח. ירבה בסעודת
שבת של חנוכה יותר משאר שבתות, וכ"ש אם חל בו ר"ח ג"כ, וכן

המזון יותר חמור ואם לא הזכיר חוזר - אלא שבתפילה שזה עיקר
התקנה עיין רש"י כ"ד צריך לכאורה לחזור ואלם מאחר וזה לא
מהתורה אינו חוזר ועיין תוספתא המוזכרת בב"י ועיין לתרוה"ד
סי' ל"ח שתמה על המצריכים לחזור.

שכח לאמר "רצה" בשבת חנוכה

בברכת המזון בשבת חנוכה צריך לומר "על הנסים" ו"רצה". אם
שכח "רצה" חוזר. ואם שכח "על הנסים" אינו חוזר. מה הדין באחד
שאמר "על הנסים" ולא אמר "רצה" שחייב לחזור. האם כשחוזר
אומר "על הנסים" שנית? אומר ה"מגן אברהם" שאינו צריך לומר
"על הנסים" כיון שכבר אמרו עיין ס' קפ"ח ס"ק י"ג. ועיין כה"ח
שם אות ל"ו. וחלק עליו הרב "בית מנוחה". ואומר שאם אדם לא
אמר "רצה" בשבת הרי כאילו לא ברך ברכת המזון כלל ומחמת כן
אתה מחייבו לברך את כל הברכה מחדש ולא רק "רצה". ולכן יחזור
ויאמר גם "על הנסים". וכך פוסקים. וה"ה אם חל ר"ח בשבת
והזכיר של ר"ח ועלה"נ ולא הזכיר של שבת כשחוזר אומר את הכל.
בברכה מעין שלוש לא מזכירים חנוכה וכן נפסק בס' ר"ח סעי' י"ב
ואע"פ שיש אומרים שמזכירים חסדי ה' ואין בזה הפסק ולא כל
תוסף אע"פ לא נהגו להזכיר ואם טעה והזכיר לא הוי הפסק עיין
כה"ח תרפ"ב סק"ג.

הלל

בכוונה ובשמחה רבה

בגמרא נאמר שם "קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה"
היינו לקרות את ההלל. וכתב מרת בשו"ע תרפ"ג "כל שמונת ימי
חנוכה גומרים את ההלל". ג"ע ותפארתנו הבא"ח כתב "ויזהר בהלל
של חנוכה, כי אפילו בחג המצות אין אומרים הלל גמור וכאן
אומרים הלל גמור שמונה ימים, על כן יאמר אותו בכוונה ובשמחה
רבה". הגמרא ערכין י' כותבת שיש שמונה עשר ימים שהיחיד גומר
בהן את ההלל, ובכללם שמונת ימי חנוכה.

שואלת הגמרא מה ההבדל בין סוכות לפסח ואומרת שימי סוכות
"חלוקין בקרבנותיהן" כי פרי החג מתמעטין והולכין רש"י לכן בכל
יום גמרו את ההלל, אבל בפסח אין חלוקין בקרבנותיהן לכן לא
גומרים את ההלל בפסח חוץ מיו"ט ראשון. והגמרא אומרת
שבחנוכה אומרים הלל מפני הנס שנעשה בו.

שאל מרת הב"י והרי חנוכה דרבנן ומדוע אומרים הלל בכל יום, וכן
שאל האבודרהם ובחנוכה אין בכלל קרבנות מיוחדים ליום.

ויש לזה כמה וכמה תשובות:

א. כל יום נוסף נעשה בו נס חדש בשמן ולכן יש הלל גמור בכל יום.
ב. בכל יום בחנוכה אנו קוראים פרשת נשיאים, ובכל יום נשיא אחר,
לכן הם חלוקין בנשיאים וזה כעין חלוקין בקרבנותיהן.
ג. בימי חנוכה הימים חלוקין בנרותיהן אף שמצד המצוה עצמה,
בלי הידור ומהדרין מן המהדרין, די בנר אחד איש וביתו לשמונה
ימים ובכל יום היה נס גדול יותר מהנס הקודם.

אם כך, מובן מדוע הבא"ח כותב שצריך לומר את ההלל בכוונה
ובשמחה רבה, כי על הניסים המיוחדים והמתחדשים שבכל יום
נתקן ההלל הזה, ובכל יום כשאומרים את ההלל צריך לכוין
ולהרגיש שיש תוספת הארה, תוספת נס וממילא תוספת הודאה
לקב"ה על הניסים שעשה לאבותינו ולנו ועיין ב"י תרפ"ג ואבודרהם

הלל בציבור

הרמ"א כתב בהלכות הלל בסימן תכ"ב סעיף ב' שבר"ח יחיד מברך
על ההלל אבל ישתדל לקראו בציבור, ולכל הפחות יקרא לשני



קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל



וישלח - תש"ס - מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל



אורח צלול כמו שמן". היינו שאין לו שמן, אחרת שמן עדיף שבו נעשה הנס. עיין למשי"ב שם.

ואם הניח שמן זית תחת המיטה כתב הבא"ח וישב י"ב. "שמן זית מצוה מן המובחר, ואם הניח השמן תחת המטה לא ידליקו בו נר חנוכה ולא נר שבת, משום דכל מידי דאכילה שורה עליו רוח רעה תחת המטה, וכיון דנמאס לאכילה - נמאס למצוה, משום "הקריבוהו נא לפחתך", אבל אם השמן הוא מר דאינו בר אכילה אינה שורה עליו רוח רעה ושרי".

וגם הגאון כתב שאסור להניח שמן או אוכל תחת המיטה. ואם אדם מוכר לחברו שמן או אוכל כזה צריך להזהירו כיון שאולי הוא מקפיד ולא צריך להכשילו. ובי"ה היום המיטות נמוכות ולאנשים יש ארונות ולא מניחים אוכלים מתחת למיטה כמו בעבר. "טוב כל אחד שיטריח לעשות לו מנורה יפה לפי כחו וכן הנרות יעשה יפה". משנה ברורה סימן תרע"ג.

כיצד נרות חנוכה

המדליק נרות חנוכה ומפחד משריפה אם יוצא מביתו וכד' וכן גבאי היוצא מבית הכנסת וחשש משריפה יעשה תנאי מפורש לפני ההדלקה שמדליק רק לחצי שעה, ואחר חצי שעה יכבה הנרות. כשמכבה הנרות יעשה כן בסתר, מפני מראית עין. וכן בבית כנסת שהרואים לא יאמרו שמותר לכבות נרות חנוכה והם לא יודעים מהתנאי שעשה המכבה. ובמוצאי שבת שגומרים ערבית ומדליקים ומבדילים אח"כ והולכים לביתם וחושש הגבאי משריפה יכול לכבותם אפילו קודם חצי שעה ובלבד שעשה תנאי מפורש קודם לכן, וכאמור יכבה בצנעה.

שמן למנורת המשיח

המשיח נקרא בשם זה כי הוא נמשח בשמן המשחה. וכשיבוא המשיח ותתחדש העבודה בבית המקדש עם המנורה שעשה משה רבינו עליו השלום, ימצא הוא בתוכה מעט מן שמן שהדליק משה. וכיון שכשיגיע משיח ויבנה בית המקדש ירצו מיד להדליק נרות וספק אם ימצא שמן טהור שהרי אנו טמאי מתים ועד שיטהירו ועד שיעשו השמן בודאי יעבר זמן רב, לכן יצטרך המשיח לנס כמו בחנוכה שמעט השמן שנשאר במנורה מזמן משה רבינו ידלק כמה וכמה ימים.

פנים של יעקב

כתוב על יעקב אבינו בראשית פרק כח "וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה". ושואלים מנין היה לו שמן כשבמקלו עבר את הירדן ויש לו בקושי לחם לאכול ובגד ללבוש? ואפי' כך או כסת לא היה לו. יש אומרים שלקח עימו מעט שמן להדליק נרות שבת וללימוד תורה. וחכמינו אמרו שנס נעשה לו ומצא שם שמן טהור. ומשמן זה שמר יעקב בפכים קטנים לסגולה ועיין לרבו בחיי על הפרשה ומעט לועז . וכשחזר לארץ ישראל לקיים את נדרו "והאבן הזאת אשר שמת מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" רצה הוא להשתמש באותו שמן. ולכן הוא חזר על הפכים הקטנים האלו ומצא את שרו של עשו וניצחו.

משמן זה לקחו הכהנים הגדולים ושמרו בחותמת מיוחדת ומשמן זה נזכה בקרוב להאיר את המנורה הטהורה בקרוב אמן.

ירבה בר"ח טבת שהוא בתוך ימי חנוכה בשביל פרסום הנס, ומנהיגו להדליק שמן למאור לכבוד נשמת רבי מאיר בעל הנס זיע"א ביום ר"ח טבת, ויזהר בהלל של חנוכה כי אפילו בחג המצות אין אומרים הלל גמור וכאן אומרים הלל גמור שמונה ימים, על כן יאמר אותו בכונה ובשמחה רבה.

הלל בבית האבל

כתב בא"ח בפרשת ויקרא ט"ו: "אין אומרים הלל בבית האבל והטעם משום דאומרים בהלל "ולא המתים יהללו יה" והוי כ"לועג לרש" וכנזכר בט"ז בשם רוקח וטעם קלוש הוא אך הואיל כי מן הדין אין חיוב לומר הלל בר"ח כלל משום דלאו קדוש הוא באיסור מלאכה, וכתב "השיר יהיה בליל התקדש חג" וארז"ל "לילה המקודש לחג - טעון שירה, ושאין מקודש לחג - אינו טעון שירה". מה שאומרים הלל עתה בר"ח הוא משום מנהג הקדמונים שנהגו בכך ולא מן הדין, ולכן אין גומרים בו הלל, ועל כן בבית האבל מצאו לו טעם קלוש שלא לאומרו. אבל בחנוכה אומרים הלל אפילו בבית האבל מפני דהלל בחנוכה הוא חיוב מן הדין ולא משגחין בהאי טעמא".

וכתב משנה ברורה סימן קל"א סעיף ד': "אין אומרים הלל בבית האבל. ובר"ח כשמתפלל בבית האבל אפילו כשהולך אח"כ לביתו אין צריך לאמרו. ובחנוכה שגומרים את ההלל צריך לאמרו אח"כ בביתו. אבל בשבת שחל בו ר"ח או אם קבר את מתו ברגל אפילו אם מתפלל בבית האבל אומרים הלל כיון שאין בו אבלות" וכן דעת המג"א ס' קל"ה. מסקנת דבריהם שבחנוכה האבל עצמו לא אומר הלל. וזה שלא כמו דעת הבא"ח. וכן פסק המש"ב תרפ"ג ס"ק א' ועיין לכה"ח שם ס"ק ד' שגם האבל יאמר הלל בחנוכה. ולכן למעשה בבית אבל ב"מ, האשכנזים ינהגו כדעת המשנה ברורה שבבית אבל לא יאמרו ובביתם יחזרו ויאמרו. והאבל עצמו לא יאמר כלל. או כסברת הנובי"ט רט"ו שהאבל יצא מהחדר. הספרדים ינהגו כבא"ח שכולם אומרים בבית האבל אפילו הוא עצמו. ויהי רצון שלא נזדקק להלכה זו.

הדלקת נרות בשמן שאינו ראוי לאכילה

בזמן האחרון מייצרים "שמן זית לא לאכילה" בגלל חומציות יתר וכד' ומוכרים אותו במחיר יותר זול ואני מסתפק אם מותר להשתמש בו להדלקת נרות חנוכה מדין "הקריבוהו נא לפחתך". שאומר הנביא לאלה המביאים קרבנות עלובים לבית המקדש. אם תביאו בהמה עלובה זו למושל העיר כדי שיקבל אותך ברצון, האם היית מביא בהמה עלובה לתשורה? ודאי שלא. אם כן למה תביאו הצולעה לבית ה'?

כן כאן. האם אדם יביא לחברו שמן פגום לאכילה? ודאי שלא. אם כן למה יביאו אותו להדלקת נרות? ואעפ"כ אין בזה איסור ברור כיון שמדליקים נרות חנוכה גם בשעוה וכד' והם בודאי לא צריכים להיות ראויים לאכילה ובזה זה שונה מקרבן רגיל. ועיין בא"ח וישב המובא להלן. ומחמת הספק יקח אדם שמן שטוב לכל דבר ולא רק להדלקה. כי יש בכך זלזול. ואם יש לו שמן שומשין או חמניות רגיל - עדיף שמן זית שלא לאכילה כיון שלמעשה הוא ראוי לאכילה רק שמירה יתירה של משרד הבריאות פוסלת אותו לאכילה. ואם אין שמן רגיל - ידליקו בנרות.

וכתב בשו"ע סימן תרע"ג סעיף א': "כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה, ואעפ"כ שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה ואין האור נתלה יפה באותם הפתילות. הגה: ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר מרדכי וכל בו ומהרי"ל, ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשמנים שאורן זך ונקי; ונוהגים במדינות אלו להדליק בנר של שעוה, כי

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

